نامەیەکی کراوە لە کوردەکەوە بۆ پاشا و سەرکردەکانی عەرەب

بۆمبە قورمیشکراوەکەی ئێران و وڵاتانی ناوچەکە و کورد

هەندێک دەڵێن شەڕەی هەشت ساڵەی نێوان عێراق و ئێران سەدام حوسێن هەڵیگیرساند بۆئەوەی وەک تاکە سەرکردەی ناوچەکە دەرکەوێت و تەواوی عەرەبستان بخاتە ژێر ڕکێفی خۆی، هەندێکی دی دەڵێن ئێرانی شۆڕشی ئاخوندەکان، هەر لەسەرەتاوە سیاسەتی هەناردەکردنی سیستمی نوێیان بۆ وڵاتانی ناوچەکە هەبوو.

هەر یەکێک لەو دوو بۆچوونە ڕاستییەکی مێژوویان تێدایە.

ڕاستە، سەدام خۆی بە قائید و پاڵەوانی ڕزگاری نەتەوەیی (ئوممەی عەرەبی) ناوزەدکردبوو، بەو ئاراستەیەش هەوڵەکانی دەست پێکردبوو، تاڕادەیەکیش بە کەم سەیری مەلیک و میرەکانی کەنداو و سەرکردەکانی عەرەبی دەکرد، لەبەرئەوەی قەزافیش هەمان خەونی هەبوو، وەک دوژمنی باوەکوشتە سەیری دەکرد، بەڵام کە تێگەیشت ئەوە لە خەونێکی نەزۆک زیاتر هیچی دی نییە، بەلای ئەفریقای بادایەوە و کەوتە کوتینەوەی عەرەب، تەنانەت بەداگیرکاری خاکی خەڵکی دیکەی تاوانبار دەکردن.

سەدام بۆ سەرپێخستنی ئەو خەونەی سەرجەڵەی خۆی گەڕاندبۆوە سەر پێغەمبەری ئیسلامان. وەک دەستپیکێک بۆ ئەو خەونە بە زەبری کوتەک هێزێکی مرۆیی گەورەی دروست کردبوو کە لە دڕندایەتیدا گاڵتەی پێ نەدەکرا. خۆشی مڕەی لە هەریەکێک بکردبایە، لەناوبردن و کوشتن چارەنووسی بوو، تەنانەت لە دڵسۆزترین و نزیکترین کەسیشی خۆی نەدەپاراست. ئەمەش خەسڵەتی ئیمپراتۆرەکان بوو، واتە لە هەوڵی زیندووکردنەوەی ئیمپراتۆریەتی عەرەب بوو.

بەڵام ئەوانە هیچ یەکێکیان ئەوە ڕەت ناکەنەوە کە ئێرانی شۆڕشی ئاخوندەکان چاوی لە داگیرکردنی هەموو وڵاتانە بوو کە بەشێک لە دانیشتوانەکانیان سەر بە مەزهەبی شیعەن. هەوڵی داگیرکردنی ئەو وڵاتانەش بۆ سەردەمی پاشاکانی فارس دەگەڕێتەوە کە بەردەوام ویستیویانە ئاوی کەنداو و دەریای سپی ناوەڕاستیان لە ژێر چنگدا بێت.

بەدیوێکی دیکە، ئەوانەی کۆن خاوەنی ئیمریاتۆریەت بوونە، بەردەوام خەون بە زیندووکردنەوەی دەبینن، ڕەنگە لە بەشە ئەوڕووپییەکەی جیهان ئەو خەونە بەو شێوەیە نەبێت، بەڵام لە وڵاتانی ئیسلامیدا خەونەکە زیندووە. ئەگەر ڕەفتارەکانی ئێستای ئێرانییەکان لە عێراق

بکەینە پێوەر، بە ئاسانی بەمان ڕوون دەبێتەوە کە ئێران لەپێناو خەونە دێرینەکەیەوە شەڕی بە عێراق فرۆشتووە کە هەشت ساڵی خایاند.
بەڵێ ئێستاش، وەها ئەوەی دەزانن عێراقیش وەکو وڵاتەکەی خۆی فرە نەتەوە و فرەمەزهەبە، بەڵام لە دەرەوەی مەزهەبی شیعە هیچ کەسێکی بەهێزی لە پۆستە سیادییەکان قبوڵ نییە، یان دەبێت بیکاتە بووکەڵەی سیاسەتەکانی، یان بە بیانوویەک لە مەیدانەکە دووری دەخاتەوە، وەک دەڵێن دەیکاتە "بەردی بن گۆمە". ئەگەرنا ئێران کێشەی لەگەڵ دزی و گەندەڵی لە عێراق و خۆ دەوڵەمەندکردنی بەرپرسان لەسەر حسابی هاووڵاتییە بەچارەکانی عێراق نییە، چونکە وەک ئیمپراتۆرەکان خۆدەوڵەمەندکردن بە مافی کەسانی خاوەن پۆستی سیاسی دەزانێت و لە ئێرانیش ئەوە باوە، وەک بەڵێی لە ئاسمان ئەو پشکە دیاریکرابێت. واتە ئەوانەی بە بیانوویەک دەردەکرێن، ئەوانەن کە نەچوونەتە ژێرباری سیاسەتەکانی ئێران، بەڵام بە ئاوتکردنیان سیاسەتی گەندەڵییان دەداتە پاڵ، چونکە لە ئاستی جیهانیدا گەندەڵی کارێکی نەخواستراوە و خەڵکی ڕەشەکیش ڕقی لێیە. واتە ئەو بیانوویە بە ئاسانی دەچێتە سەر.
لە (هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو) عەرەب لە شەڕی نێوان ئێران و عێراقدا پشتی سەدامیان نەگرت، چونکە هەترەشیان لە هەوڵ و ڕەفتارەکانی سەدام چووبوو، بەڵێ خۆیان نەکردە خاوەنی شەڕەکە، نەمان یان نابووت بوونی سەدامیان پێ باشتر بوو، لەبەرئەوەی لە مێژوو و ئامانجی شەڕەکانی نێوان فارس و عەرەب بە ئاگابوون. هەرچەندە سەدام بانگەشەی ئەوەی کرد، ئەو شەڕە بەرگریکردنە لە بەوابەی شەرقی ئوممە، بەڵام ئەوە نەدەگەیشتە گوێچکەی پاشا و سەرکردەکانی عەرەب، ئەگەرچی یەکێکی وەکو عەلی عەبدوڵا ساڵحی سەرۆکی یەمەن بە لیوایەک بەشدار بوو، بەڵام لە ئاست هەوڵەکانی ئێران هیچ نەبوو، چونکە ئێران لەو هەوڵەیدا چەکی مەزهەبگەرایی بەکاردەهێنا. سەدامیش لەوەدا درۆغی نەکرد کە شیعەی بە دەستی شیعە بە کوشت دا.
کاتێک لە ئابی ١٩٨٨ ئیمام خومەینی بە ڕاگرتنی شەڕ لەگەڵ عێراق ڕازیبوو، ئەوە بە سەدام حوسەین سەرکەوتن بوو، هاوکات منەتکێش بوو بەسەر سەرکردەکانی عەرەب و هەندەی دی بای چووە بن کلکی کە کار بە خەونەکەی بکات. ئێرانیش لای خۆیەوە ئەو هەوڵانەی سەدامی پێ خۆشبوو، چونکە دەیزانی ئاژاوەیەک دروست دەبێت و کۆمەڵگەی نەودەوڵەتی زێدەڕۆیی لە هیچ سەرکردەیەکی عەرەب قبوڵ ناکات گەمە بە چارەنووسی نەوتی کەنداوەوە بکات. دواجار بە کردەنی ئەوە ڕوویدا کە ئێران پێشبینی کردبوو. ئەوەتە لە گۆڕینی ڕژێمی عێراق لە ٢٠٠٣دا ئەمریکا ڕاوێژ و گفتوگۆیەکی دوورودرێژی لەگەڵ ئێران کرد

کە حەتمەن ئێران بە مەرج و بە دەستکەوت ناچێتە سەر هیچ مێزێک لەگەڵ ڕۆژئاوادا، تەنانەت لە سەردەمی ئەنجوومەنی حکومڕاندا شیعەکانی عێراقیشی وا ڕاهێنابوون یەک هەنگاو بە ئاگادارکردنەوەی ئێران نەهاوێن. ئێستا بە شێوەیەک لە شێوەکان وەک بەشێک لە ئێران مامەڵە لەگەڵ ئیدارە و داهاتی عێراق دەکات. هەر سونەیەک، سەر قیت بکاتەوە بە تیرۆریست تۆمەتباری دەکات، هەر کوردێکیش نەچێتە ژێر باری سیاسەتەکانی بە ئیسرائیلی دووەم تاوانباری دەکات.

بە مانایەکی دیکە، ئێران عێراق نییە و بەهێزی دەرەوەی ناوچەکە ناکەوێ، بەڵکو بەهێزتر دەبێت و دەتوانێ لە یەککاتدا پایتەختی چەند وڵاتێکی ناوچەکە بە تورکیاوە ئاڵۆز بکات. کەواتە بۆ ئەوەی پادشا و سەرکردەکانی عەرەب تووشی هەمان هەڵەی هەشتاکان نەبنەوە کە لە ترسی بوونی سەددام حوسەین بە قائیدی ئوممەی عەرەبی لە شەڕی هەشت ساڵەی لەگەڵ ئێران پشتیان نەگرت، نابێت ئێستاش لە ترسی ئەوەی کورد دەبێتە ئیسرائیلی دووەم لە هەوڵەکانیدا پشتی کورد نەگرن، بە پێچەوانەوە لە بەرژەوەندیان دایە لە دامەزراندنی دەوڵەتی نەتەوەیی خۆیدا بەهەموو شێوەیەک پشتی کورد بگرن، ئەگەرنا ئەو هەوڵەی ئێران زوو یان درەنگ بەر دەرگەیان لێ دەگرێت و بەچۆکیان دەهێنێ. بەڵام ئەگەر پشتی کورد بگرن، دەتوانن هەم خۆیان لە شەڕفرۆشتنەکانی ئێران بپارێزن، هەم کەمێک لەو قەرزە بە کورد بدەنەوە کە بەدرێژایی مێژوو بەناوی ئایینی ئیسلام بەشداری لە گەشەسەندن و پەرەپێدانی شارستانییەتی عەرەب کردووە. ئەم قسەیە بە تورکیاش ڕاستە، لەبری ئەوەی دژایەتی دەوڵەتی کوردی بکات، دەبێت لە دامەزراندنیدا هاوکار بێت، چونکە ئەو باهێزەی ئێران هەڵیکردووە، گشت ناوچەکە دەگرێتەوە و گڕاشی لە تەواوی ناوچەکە هەیە و ژێراوژێر کاری باشیشی بۆی کردووە، واتە بۆمبە قورمیشکراوەکەی داناوەتەوە.